

Forum za slobodu odgoja i GOOD Inicijativa izražavaju zabrinutost zbog rješenja u prijedlogu Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o odgoju i obrazovanju u osnovnim i srednjim školama koji je trenutno u postupku javne rasprave.

Posebnu zabrinutost izaziva prijedlog novog članka 27. točnije stavak 7. koji glasi:

"Ako dijelovi međupredmetnih i/ili interdisciplinarnih tema i/ili modula prema mišljenju agencije nadležne za odgoj i obrazovanje imaju uključenu istaknutu odgojnu dimenziju u smislu utjecaja na osobnu izgradnju i usvajanje stavova, vrijednosti i izbora ponašanja, isti se kurikulum utvrđuju izbornim sadržajem, pri čemu se može odrediti alternativni modul izbornom dijelu kurikula. Učenici i njihovi roditelji mogu odabrati onaj koji je u skladu s njihovim odgojnim pristupom i sustavom vrijednosti"

Ovakvim zakonskim rješenjem stječe se dojam kako obrazovne vlasti nemaju **jasnu sliku hrvatskog obrazovanja i nemaju jasnu viziju hrvatskog/e učenika/ice.**

Valja podsjetiti kako se Republika Hrvatska Ustavom odlučila oblikovati javni školski sustav pred koji je stavila sljedeće ciljeve:

- 1. osigurati sustavan način poučavanja učenika, poticati i unapređivati njihov intelektualni, tjelesni, estetski, društveni, moralni i duhovni razvoj u skladu s njihovim sposobnostima i sklonostima,*
- 2. razvijati učenicima svijest o nacionalnoj pripadnosti, očuvanju povijesno-kulturne baštine i nacionalnog identiteta,*
- 3. odgajati i obrazovati učenike u skladu s općim kulturnim i civilizacijskim vrijednostima, ljudskim pravima i pravima djece, osposobiti ih za življenje u multikulturalnom svijetu, za poštivanje različitosti i toleranciju te za aktivno i odgovorno sudjelovanje u demokratskom razvoju društva,*
- 4. osigurati učenicima stjecanje temeljnih (općeobrazovnih) i stručnih kompetencija, osposobiti ih za život i rad u promjenjivom društveno-kulturnom kontekstu prema zahtjevima tržišnog gospodarstva, suvremenih informacijsko-komunikacijskih tehnologija i znanstvenih spoznaja i dostignuća,*
- 5. osposobiti učenike za cjeloživotno učenje. (čl. 4 Zakona o odgoju i obrazovanju, NN 87/08, 86/09, 92/10, 105/10, 90/11, 05/12, 16/12, 86/12, 126/12, 94/13, 152/14, 07/17)*

U oblikovanju javnog školskog sustava država je dužna poštovati **pravo roditelja** da odlučuju o odgoju djece. Prema Ustavu (čl. 64), prema sudskoj praksi Ustavnog suda, hrvatskim zakonima i međunarodnim dokumentima roditelji su ti koji imaju pravo i obvezu brinuti se i odlučivati o odgoju i obrazovanju djece. Isto tako država je dužna poštovati vjerska i filozofska uvjerenja roditelja kako je to određeno Europskom konvencijom o ljudskim pravima (članak 2. Protokola br. 1.) tj. država nema pravo na indoktrinaciju djece kroz javni školski sustav (v. Kjeldsen, Busk Madsen i Pedersen protiv Danske; 1976.)

No, to pravo roditelja je ograničeno **pravom djeteta** „na potpun i skladan razvoj njihove osobnosti“ kako je to definirano čl. 64. st. 2. Ustava Republike Hrvatske. Ustavni sud Republike Hrvatske je upravo to i naglasio u svojoj Odluci o Kurikulumu zdravstvenog odgoja (U-II-1118/2013 i dr., NN 63/2013) kada je jasno rekao da je “odgovornost roditelja u smislu članka 63. stavka 2. Ustava ograničena pravom djeteta na potpun i skladan razvoj njegove osobnosti.

To ujedno znači da roditelji nemaju pravo držati djecu u neznanju i sprečavati im dotok temeljnih informacija ili sadržaja važnih za potpun i skladan razvoj njihove osobnosti" (t. 12.2.).

Kako bi država kroz javni školski sustav postigla postavljene ciljeve, ali i poštivala pravo roditelja i pravo djeteta valja isti taj javni školski sustav organizirati na načini da se sadržaji prenose na „precizan, objektivan, korektan, pluralističan i znanstven način“ (Kjeldsen, Busk Madsen i Pedersen protiv Danske, 1976., t. 54). Samo poštivajući ta načela država izbjegava indoktrinaciju i poštuje pravo roditelja na vjersko i filozofsko uvjerenje.

Valja isto tako podsjetiti kako je Republika Hrvatska „demokratska (...) država“ (čl. 1. st. 1. Ustava) i zbog toga javni školski sustav treba oblikovati tako da unaprjeđuje demokraciju i ljudska prava. Isto se spominje i u ciljevima odgoja i obrazovanja kada se kaže kako je cilj

*„3. odgajati i obrazovati učenike u skladu s općim kulturnim i civilizacijskim vrijednostima, ljudskim pravima i pravima djece, **osposobiti ih za življenje u multikulturalnom svijetu, za poštivanje različitosti i toleranciju te za aktivno i odgovorno sudjelovanje u demokratskom razvoju društva.**“*

Sličan cilj pred javni školski sustav stavlja i Opća deklaracija o ljudskim pravima (Odluka o objavi – „Narodne novine“ Međunarodni ugovori broj 12/09.) kada u čl. 26. st. 2. kaže:

„2. Obrazovanje treba biti usmjereno punom razvoju ljudske osobnosti i jačanju poštovanja ljudskih prava i temeljnih sloboda. Ono mora promicati razumijevanje, toleranciju i prijateljstvo među svim narodima, rasnim ili vjerskim grupama te podupirati djelovanje Ujedinjenih naroda na održavanju mira.“

Demokracija podrazumijeva različitost i poštivanje različitosti. I da bi se postigao navedeni cilj djeteta (učenik/ica) **treba biti izložen/a suprotnom i drugačije mišljenju**. Štoviše, upravo se time unaprjeđuje demokracija i ljudska prava i sprema mlade osobe za „aktivno i odgovorno sudjelovanje u demokratskom razvoju društva“.

Europski sud za ljudska prava je u presudi Konrad protiv Njemačke potvrdio takvo stajalište. Izlaganje djeteta (učenika/ice) suprotnim mišljenjima ne krši pravo roditelja na poštivanje njihovih vjerskih i filozofskih uvjerenja jer roditelji dijete mogu odgajati u skladu sa svojim vjerskim i filozofskim uvjerenjima izvan škole i vikendima. Naravno, i dalje stoji obveza države da ne koristi javni školski sustav za indoktrinaciju već za ostvarenje legitminog cilja i javnog interesa. Ovdje se Europski sud složio sa Saveznim ustavnim sudom Njemačke koji smatra kako je javni školski sustav nema za cilj samo naučiti dijete određenim znanjima već isto tako svakodnevno izložiti dijete utjecaju druge djece kako bi razvio/la svoje društvene vještine, kako bi se integriralo u društvo i kako bi se djeci pružila prva društvena iskustva (t. 1.). Isto tako, Europski sud se složio kako je izlaganje djece drugačijim mišljenjima opravdan postupak kako bi se spriječilo pojavljivanje „paralelnih društava“ koja se temelje na vjerskim ili filozofskim uvjerenjima roditelja (t. 1.).

No umjesto da država osigura i oblikuje takav javni školski sustav koji bi pripremao učenike za „poštivanje različitosti“ država predloženim zakonskim rješenjem zapravo **različitost izbjegava**. Na takav način država propušta ostvariti navedeni cilj definiran Zakonom o odgoju i obrazovanju i ispuniti javni interes.

Umjesto da se ulože znatni naponi u organizaciju obrazovnog sustava, pripremu kurikulumskih dokumenata, stručno usavršavanje učitelja i stručnih suradnika, da se radi na kvalitetnim

nastavnim materijalima i razvijanju dijaloga i aktivnijeg uključivanja roditelja u proces, država jednostavno sve predaje na volju roditeljima, a s obzirom na društveno-politički kontekst predaje se fundametalističkoj manjini.

Ukratko, umjesto da škola bude mjesto učenja, dijaloga, razgovora i susreta hrvatska obrazovna politika predlaže podijelu i segregaciju učenika. Dopuštanjem ovakvog nasumičnog zakonskog rješenja država se odriče javnog interesa kojeg bi školski sustav trebao imati i potencijalno omogućuje stvaranje paralelnog društva, odnosno produbljivanje daljnjih društvenih podjela.

Nadalje, nije jasno zašto se navedeni stavak odnosi samo na „dijelove međupredmetnih i/ili interdisciplinarnih tema i/ili modula“. Posebno to nije jasno zato što:

1. Nacionalni okvirni kurikulum (2011.) jasno određuje kako su međupredmete teme „**obvezne u svim nastavnim predmetima** i svi nositelji odgojnoobrazovne djelatnosti u školi obvezni su ih ostvarivati“ (str. 23).
2. U istom ovom prijedlog izmjena i dopuna zakona u novom čl. 26 se kaže:

*„(1) **Odgoj i obrazovanje u školi ostvaruje se na temelju** okvira nacionalnog kurikulumu, nacionalnih kurikulumu za pojedine razine i vrste odgoja i obrazovanja, kurikulumu odgojno-obrazovnih područja, **kurikulumu** nastavnih predmeta i **međupredmetnih tema**, okvira za poticanje i prilagodbu iskustava učenja te vrednovanje postignuća djece i učenika s teškoćama i darovite djece i učenika te okvira za vrednovanje procesa i ishoda učenja u osnovnoškolskome i srednjoškolskome odgoju i obrazovanju, nastavnih planova i programa i školskog kurikulumu.“*

Iz čega je razvidno kako je međupredmetne teme spadaju pod **obvezne sadržaje**.

Dakle, iako se međupredmetne teme stavljaju kao obvezan *a priori* – bez da se zna što i kako će se podučavati – država predaje na volju roditeljima da odlučuju o tome.

Osim gore navedenog, ovaj zakonski prijedlog postavlja i niz drugih pitanja:

- Kada će agencija nadležna za odgoj i obrazovanje odlučivati o odgojnoj dimenziji pojedinih dijelova s obzirom na to da kurikulumu donosi ministar?
- Tko podnosi zahtjev za odlučivanje agenciji nadležnoj za odgoj i obrazovanje?
- Tko će i na koji način odlučivati o tome?
- U kojoj vrsti postupka će se o tome odlučivati?
- Koji su kriteriji na temelju kojih će agencija nadležna za odgoj i obrazovanje odlučivati o „odgojnoj dimenziji“ dijelova međupredmetnih tema?
- Vrijedi li navedena odluka samo za podnositelja ili se mora primjenjivati u svim školama?
- Hoće li se dopustiti alternativni moduli koji su u skladu sa sustavom vrijednosti roditelja, ali su suprotni temeljnim vrednotama Ustava Republike Hrvatske?
- Tko će odlučivati o alternativnim modulima?
- Do kada se ti alternativni moduli trebaju definirati i treba li agencija nadležna za odgoj i obrazovanje donijeti odluku i o njima imaju li „odgojne dimenzije“?

- **Koja je procjena financijskog učinka ove odredbe?**

Ovo su samo neka od pitanja koja ako se ne riješe na vrijeme mogu uzrokovat kaos na praktičnoj i svakodnevnoj razini što ozbiljno može ugroziti pravo djeteta na kvalitetno obrazovanje, a slijedom toga i tužbe prema Europskom sudu za ljudska prava (usp. Folgerø i dr. protiv Norveške).

Na kraju, pozivamo Vladu Republike Hrvatske i nadležno Ministarstvo da odustanu od navedene zakonske odredbe i da svu pažnju i resurse usmjere na oblikovanje našeg školskog sustava koji će zadovoljavati suvremene standarde demokratske škole, standarde uspostavljene od strane Europskog suda za ljudska prava, ali prije svega školskog sustava koji će jasno i nedvosmisleno ići u smjeru ispunjavanja već postavljenih ciljeva odgoja i obrazovanja.